

Dějiny a organizace TV a sportu 1

Přehled: od pravěku po 20. století

Školní rok: 2022/2023

První ročník, denní studium

Přednášející: Mgr. Václav Pechman

Kontakt: vasek.pechman@seznam.cz

Tělesná kultura

Fyzická podkategorie kultury (rozumové využití pohybové činnosti, cílevědomé zdokonalování člověka)

TĚLESNÁ VÝCHOVA = institucionalizované vzdělání + fyzická gramotnost

SPORT = pravidla, měřitelné výsledky, porovnání provozovatelů

TURISTIKA = proces zaměřený na pobyt a pohyb v přírodě

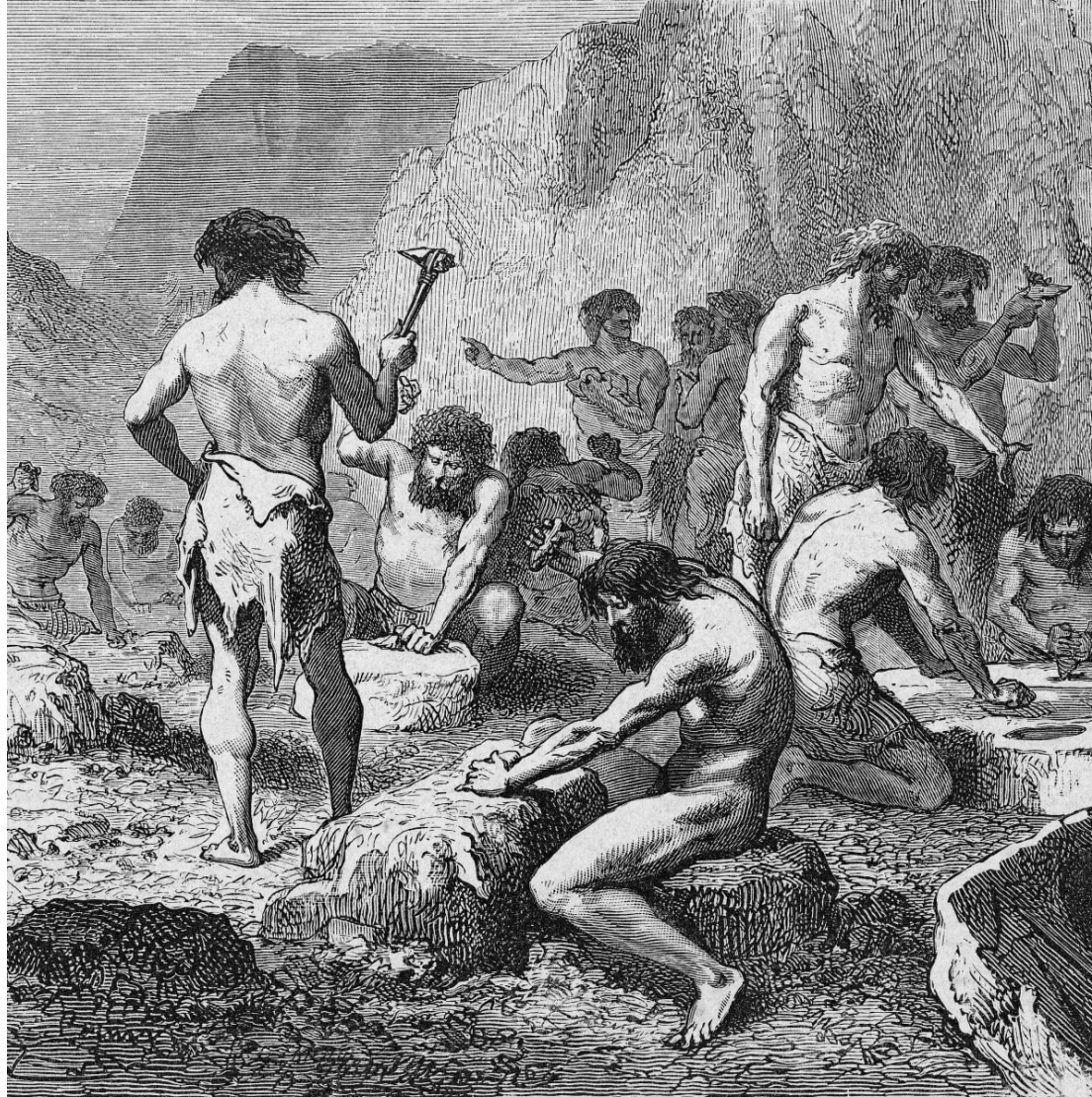
POHYBOVÁ REKREACE = odpočinek prostřednictvím pohybu

POHYBOVÉ UMĚNÍ = estetická složka prováděných aktivit

Kdy je fyzická aktivita práce a kdy spadá do kategorie volného času?

O čem vypovídá úroveň tělesné kultury?

*Hlavním smyslem života bylo přežít -> dominantní životní náplň tvořilo shánění potravy. K zvýšení šancí na přežití mobilizoval člověk fyzické i duševní síly a zdokonaloval nástroje, které mu k dosažení cíle pomáhaly: vor, loď, sněžnice

Život v pravěku

PŘÍPRAVNÉ OBDOBÍ

„Doba učení je tím delší, čím větší je mistrovství, které příroda od živočichů očekává.“

*Schiller-Spencerova teorie her – hra jako uvolňování přebytku energie + reakce na akční vakuum

PŘECHODOVÉ RITUÁLY

Zkoušky dokazující kapacitu jedince pro budoucí dospělý život

Zápas a hry jako prostředek testování

MAGICKÉ OBŘADY

Nebezpečí + ohrožení -> úzkost -> hledání východiska -> opakované (pohybové) úkony sloužící k uspokojení neviditelných bytostí ovládajících život jednotlivce

HRY SE ZVÍŘATY

Přechod na usedlý způsob života, staří zvířecí bohové nabízení jako oběti novým bohům

MEZOPOTÁMIE

Fyzická síla určená především pro boj s člověkem a zvířetem

Zápas jako přirozený ventil agresivity přenášející prvky boje

Lov potvrzením podmanění přírody člověkem

EGYPT

Kultura zaměřená na člověka, krása těla ztvárněná pohybem.

Zápas dvojic jako test mladé síly, organizované souboje s rozhodčím

Přetahování lanem, veslování, šerm, lukostřelba.

Proč je zápas pravděpodobně nejstarším sportem světa?

EUROAMERICKÝ PŘÍSTUP	ORIENTÁLNÍ PŘÍSTUP
Základ tvořen starořeckým gymnastickým systémem	Pohyb jako součást filosoficko-náboženského učení
Ústřední motivy boje a vítězství	Nesoutěžní, nebojové pojetí
Priorita složky výkonu	Prožitek pohybu a co nejlepší provedení
Soutěživost srovnávající výsledky	Výsledky s individuální hodnotou
Prosazení prokázání vlastních předností	Odpoutání od vnějšího světa
Zaměření na kosterní svalstvo	Změny intenzity podráždění organismu

Starověká Čína

Uctívání duchů a duší nesprávně pohřbených a uctěných
(bytosti nápomocné při řádné péči a škodící v případě nezájmu)

Zhruba 2600 – 2500 př. n. l.: léčebná a zdravotní gymnastika – kung-fu (umělec-muž)

10. stol. př.n.l: Mniši věnující se službě bohům + vyučující hygienu (zdravá výživa, tělesná cvičení, rituály). **Kláštéry vlastníci pozemky -> bohatství -> potřeba ochrany -> vznik bojových umění**

Mnišská pravidla zápasů se zbraněmi a beze zbraní – další kultivace bojových umění

960 př.n.l.: FENG SHUI: učení uspořádávající životní prostor tak, aby umožnil nepřerušené proudění energie čchi

Cca 1000 př.n.l.: zkoušky fyzické a duševní zdatnosti jako kritérium postupu v úřednické kariéře.

Indie, nejstarší přetrvávající civilizace na světě

- 3. tisíciletí př.n.l.: rady pro udržení a obnovu zdraví ve svatých knihách Ajurvédách („nauka o zdraví“) + využití tělesných cvičení pro přípravu vojáků
- 1500 př.n.l.: Vědy = hymny kmenů
- 1200 př.n.l.: železné nástroje-> těžba dřeva-> usedlý způsob života

+Vznik měst a královské společenské struktury vytvářející sociální třídy (zárodek kast)

Cca 1000 př.n.l.: systém JÓGY usilující o dokonalost těla a ducha prostřednictvím příkazů, zákazů, koncentrace, meditace, dechových cvičení a jógových pozic (správné jednání, duchovní hodnoty, držení těla (Ásany), dýchání, neulpívání na objektech smyslů, zaměření smyslů, meditace)

- Cca 500 př.n.l.: Buddhistický desetiboj upozorňující na harmonickou výchovu:
 - a) tělesný pětiboj – šerm, zápas, pěstní boj, skákání, plavání
 - b) duševní pětiboj – výklad starých děl, znalost rostlin a zvířat, psaní, gramatika, matematika.

Proč je nesprávné definovat jógu jako pouhý soubor tělesných cvičení?

KRÉTA, MÍNOJSKÁ KULTURA

Neválečnická společnost= umělecká díla znázorňující místo bohů, králů a vojevůdců zápasníky, atlety, akrobaty a tanečnice

Sportovní výkon považován za nejvyšší formu fyzických a duševních schopností člověka.

Býčí hry – původ v odchytu divokých býků, později skoky přes býka v umělém prostředí

OBDOBÍ TEMNA

Homér, Ílias a Odysseia: prvky sportovní reportáže, vyspělá organizace sportovního klání, existence pravidel, ceny pro vítěze)

ŘECKÉ MĚSTSKÉ STÁTY (Demokracie, tělesná zdatnost přestává být výsadou aristokracie)

- a) Sparta (zemědělský stát válečníků, kontrola území silou, výchova zaměřená na fyzickou převahu)
- b) Atény (obchodní centrum, Kalokaghatie (kalos (krásný) kai (a) agathos (dobrý)), gymnastika, múzika, gramatika)

Tělo zdrojem existence, nahá a kultivovaná postava projev civilizace, sebepojetí odrážející sebevědomí. (Jak poznám na obrázku řeckého otroka a proč?)

Panhelénské (Všeřecké) hry, 776 př.n.l. – 393 n.l.

- Sport je nejbezpečnějším ventilem soutěživosti a touhy po excelenci
- Isthmické (Poseidon), Pýthické (Appolón), Nemejské (bohové vegetačního cyklu), Olympijské hry (Zeus)
- „olympiáda“ = čtyřleté období, „ekecheiria“ = „posvátný mír“
- Svobodní Řekové bez trestní minulosti
- Běh, zápas, skok do dálky, hod diskem, hod oštěpem, box, pankration, jezdecké závody

393 n.l.: císař Theodosius I. zakázal veškeré pohanské slavnosti

Cca 400 př.n.l.: Atény ztrácí postavení oblastního hegemonu -> požadavek fyzické zdatnosti je nahrazen univerzálním duševním vzděláním

Budování placeného žoldnéřského vojska -> námezdní systém specializovaných profesí -
> příprava na konkrétní disciplínu -> krása nahrazena surovostí

Zúžení aktivní základny + sociální polarizace + rozdvojení (atletika z povolání x hygieině (pasivní péče o tělo) = úpadek tělesné kultury v antickém Řecku

Helénistické období (338-146 př.n.l.): Tělocvik považován za neplodnou ztrátu času a gymnasium za místo lenošení.

Řecká kultura vytlačována na okraj společnosti sestávající čím dál tím víc z nesvobodných, nevzdělaných a necivilizovaných lidí odmítajících racionální přístup.

Řím

475 př.n.l.: republika (péče o tělo spojená výhradně s vojenským výcvikem)

Od 27 př.n.l.: císařství jako instituce odvozená od jména Julia Caesara

milionové velkoměsto -> moc, bohatství, sláva -> pocit nadřazenosti hrdých Římanů, zvětšující se skupina proletariátu

Římské lázně (posluchárny, knihovny, zábavní místnosti)

Ludi (veřejné hry) – slavnosti na počest vojenských vítězství a životních jubileí panovníků

a) Hry v cirku = vozatajové

B) Hry v amfiteátru = gladiátoři, boj s divou zvěří, rekonstrukce námořních bitev

„panem et circenses“ , chléb (jídlo) a zábava (hry)

= Zajišťování veřejné přízně ne prostřednictvím dobré správy úřadu, ale odváděním pozornosti veřejnosti skrze uspokojování nejnižších pudových potřeb a přání.

Nástup nové ideologie a nové doby

Vzestup křesťanství-> negativní postoj kvůli původně likvidovaným zastáncům nové víry během her v amfiteátru + podstata křesťanství bojující ve jménu posmrtného spasení proti všem pozemským radostem.

Křesťanský bůh přijímal jediné dary - duše očištěné od hříchu

Křesťanství připravuje člověka na posmrtný život, skutečný život je pouhou přípravou, takže se v ní nemá nikdo zdržovat péčí o hříšné tělo

Feudalismus = Systém vesnic obývaných rolníky, kteří dlužil šlechtici nájemné a pracovní služby. Zatímco rytíři a šlechtici dlužili vojenskou službu panovníkovi výměnou za právo pronajmout pozemky a panství.

Hrad= vojenské, politické, sociální a kulturní středobod feudálního systému

Společenské dělení: pracující, bojující a modlící se obyvatelstvo

TĚLESNÁ KULTURA STŘEDOVĚKU

Tělo = nečisté, hříšné, smrtelné (má se trápit, trýznit a bičovat) Duše = božská a nesmrtelná

Odraz odporu k fyzicku je znatelný ve filozofii, literatuře a výtvarném umění. Potlačování nahoty, fyzické lásky, a tedy i tělesné výchovy

Religiozita a asketismus se projevily v úpadku hygieny a aktivního využívání volného času.

Postava hrdiny (statečnost a obratnost ve zbrani, postavy Karla Velikého a Alexandra Velikého)

TĚLESNÁ KULTURA RYTÍŘŮ (válečníků na koni, jejichž životní náplní je boj)

Ctnosti: jízda na koni, střelba z luku, zápas, šerm, lov, hra v šachy, veršování

Turnaje: průpravné aktivity regulované pravidly, zdroj divácké podívané a společenské události

Turnaje pro kořist (zdroj obživy, vítězství za každou cenu), turnaje pro čest (dokonalé bojové umění)

Proč církve zaštila křížové výpravy, přestože odmítala turnaje a jiné fyzické aktivity?

MĚSTSKÝ ŽIVOT (centrum obchodu, bez potřeby síly)

Vzniklá na základě vůle panovníka (podřízená světskému či duchovnímu pánovi)

- Kostky, šachy, kuželky, míčové a společenské hry

Jeu de Paume („hra dlaní“), alternativa rytířských turnajů, vyplácení odměny za vyhraný míč, profesionální hráči od 16. století

*Ball (německý termín pro míč i taneční zábavu), Ballade (píseň zpívaná při hře)

- Kočovní artisté, popravy a tresty
- Hazardní hry (všechny aktivity jsou potenciálním předmětem sázení) -> adrenalin, dostupnost, nákup možnosti výhry, dovednostní charakter, odreagování, snadný výdělek

HUMANISMUS – zájem o klasickou kulturu a lidskou osobnost

Lidé jsou sami zdrojem svého štěstí

- Karnevaly, městské slavnosti
- Formování vědy jako protipólu slepé víry (chemie, anatomie, fyziologie)

Lidská psychika -> výchovné teorie -> pohybové hry jako součást rodícího se oboru pedagogiky

PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE

= Změna zemědělství, výroby, těžby a dopravy, nové zdroje energie (uhlí, parní stroj), přechod od ruční výroby ke strojní velkovýrobě, dělba práce + specializace, společenská, politická a kulturní transformace

KAPITALISMUS

= soukromé vlastnictví výrobních prostředků + samostatná iniciativa + hromadění majetku

KAPITALISTICKÝ DUCH PATRONÁTNÍHO SPORTU (VESNICKÁ ŠLECHTA DOTUJÍCÍ SPORT, PATRONI)

= podněcování soutěživosti, podnikatelské příležitosti ve sportu (sázení), volnočasová regulace

Industrializace společnosti -> klesající význam venkova -> Stoupající koncentrace lidí ve městech -> touha po zábavě -> zvýšená poptávka po profesionálních sportovcích

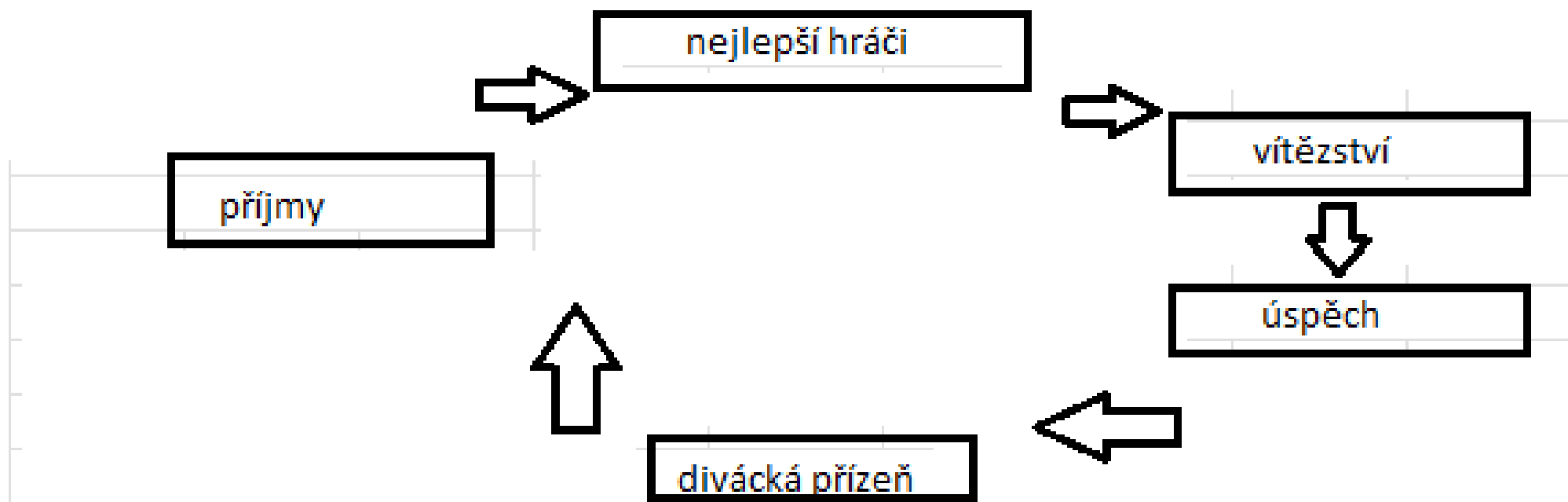
Zábava s sociálně ohraničených skupinách -> vznik speciálních sportovních spolků -> štěpení na profesionály a gentlemany -> míšení společenských skupin na školách -> zakládání veřejných klubů

1871 – Návrh uspořádání vyřazovací soutěže, 1. ročník FA Cupu (15 týmů)

1872 – Wanderers = první vítěz FA Cupu

1885- zlegalizování profesionalismu => potřeba pravidelné soutěže generující příjmy i při vypadnutí z poháru

8. září 1888 – start první fotbalové ligy světa

1901- maximální týdenní mzda fotbalisty omezena a 4 libry týdně

(kvalifikovaný řemeslník měl 2 libry týdně)

1912 – brankáři povoleno hrát rukama nikoliv na vlastní polovině hřiště, ale jen v pokutovém území

Tělovýchovné směry a systémy

Jan Ámos Komenský, ucelený vzdělávací systém, „učitel národů“

Johann Christian GutsMuths, vlastní tělovýchovná soustava, „děd gymnastiky“

Pér Henrik Ling, systematické procvičení celého těla s využitím náčiní a nářadí, „zakladatel pohybové rehabilitace“

Georges Demény, dynamika pohybů + skladba soustav, „protagonista rytmického tělocviku“

George Hébert, simulace přírodních podmínek, „autor užitkové/utilitární gymnastiky“

Národní obrození v tělovýchově

- Tvorba tělocvičného názvosloví (K.J.Erben, F.L. Čelakovský, J.E. Purkyně)

1862: Tělocvičná jednota Sokol Pražský (tělesná zdatnost a brannost, veřejná prezentace vlasteneckého tělocviku ve snaze sjednotit národ a vybudovat národní uvědomění a kulturu)

1882: I. Sokolský slet

1884: 137 jednot se 17 424 členy

1920: Československá obec sokolská s více než 500 000 členy

1938: X. Všesokolský slet, 30 000 mužů, Přísaha republiky

1948: XI. Všesokolský slet, politický odpor Sokolů proti komunistické moci

1952: Dobrovolná tělovýchovná organizace sokol spravující tělovýchovu pouze na vesnici

Současnost: 180 000 cvičenců

INTERACIONALIZACE SPORTU

Mezinárodní sportovní klání ->míšení oblastních zvyklostí -> potřeba obecně platných pravidel a globálních sportovních orgánů.

Sportovní mistrovství světa podmíněná existencí mezinárodní asociace (vzpírání, dráhová cyklistika, střelba, sportovní gymnastika)

Pierre de Coubertin (1863-1937): Snaha působit na prostředí nastupující generace prostřednictvím myšlenky : „organizovaný sport může zpevňovat morální a sociální rysy.“

Olympismus = způsob života založený na radosti z vynaloženého úsilí a respektování pravidel humanismu

1894: Mezinárodní olympijský výbor: moderní tréninkové metody, vznik věkových a váhových kategorií, růst sportovní výkonnosti

Střídání místa olympijských her = prostředek šíření olympijské myšlenky

Co podstatného chybí ve zjednodušujícím citátu: „Není důležité vyhrát, ale zúčastnit se.“?

